

Lars Ivar Hansen
Erik Vangbergsgt 17
9009 Tromsø

p.t.
Senter for grunnforskning
Drammensvn. 78
0271 Oslo

Oslo, 15.12.2008

Til:

Ordfører Eva H. Ottesen, Gratangen kommune
Leder av Nordnorsk fartøyvernssenter og båtmuseum, Terje Flaaten-Stokkan, Gratangen
Leder av Salangen bygdeboknemnd, Harold Jenssen, 9357 Tennevoll
Kultursjef Kurt Jan Kvernmo, Salangen kommune

Kopi til:

Statsarkivar Solbjørg Fossheim Ellingsen, Statsarkivet i Tromsø
Bygdebokforfatter Tore Meyer, Gratangen
Bygdebokforfatter Oddbjørn Knutsen, Tromsø
Leder av Ibestad historielag, Jarle Larsen, Hamnvik
Direktør Knut Sprauten, Norsk Lokalhistorisk Institutt, Oslo
Kontorsjef Jan Terje Helmlie, Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening, Oslo.

Samlingene/materialet ved bygdebokkontoret ved Gratangen båtsamling.

Undertegnede er gjort kjent med at det såkalte "bygdebokkontoret" ved Gratangen båtsamling som bygdebokforfatter Tore Meyer har brukt i samband med bygdebokarbeidet for Astafjord-regionen har vært avstengt siden ca. 20. november d.å., og at låsen er skiftet ut. I følge leder av Salangen bygdeboknemnd, Harold Jenssen, har også ordfører Eva Ottesen i Gratangen kommune opplyst i en telefonsamtale med ham fredag 12. desember at dette var skjedd i samråd med ordførerne i Ibestad og Skånland, og at man tok sikte på fordeling av det arkivmaterialet som oppbevares på kontoret mellom disse tre kommunene, som tidligere har finansiert det interkommunale bygdeboksamarbeidet. Etter det jeg har fått oppgitt ønsket man Tore Meyers medvirkning til å peke ut hva som tilhørte den enkelte kommune, slik at det kunne overføres.

Denne henvendelsen er skrevet under forutsetning av at opplysningen om planene om en fordeling av samlingene medfører riktighet, og med dette ønsker jeg å gjøre alle impliserte parter oppmerksom på hva gjennomføring av en slik eventuell beslutning vil innebære, hvilke konsekvenser det vil ha, og hvilken fare som foreligger for å ødelegge eller tilintetgjøre noe

som utgjør en enorm positiv ressurs for de enkelte impliserte kommuner – i et totalt, lokalt fundert kulturelt perspektiv, med henblikk på undervisning og bruk i skolearbeids-prosjekter, og som generelle ”service”- og data-bank for lokalbefolkningen i regionen. Det vil si: *forutsatt at det innhentede og bearbejdede (sammenkoblede) kildematerialet beholdes samlet og intakt.* – Jeg ønsker derfor å kommentere 3 forhold: 1) hvilken enorm ressurs materialet utgjør, og på hvilken måte man kunne tenke seg det tilrettelagt og utnyttet for fremtiden på en måte som ville tjene alle kommuner, deres befolkning, og samtidig utgjøre en ”kulturell fjær i hatten” for kommunene. 2) de misoppfatningene som tanken om at en eventuell ”deling” av materialet må gå tilbake på, samt 3) de problemer tiltakene skaper for den pågående del av bygdebokarbeidet, ferdigsstillingen av bd. 3 av den generelle historien. – Min bakgrunn for å komme med denne henvendelsen er at jeg de siste 23 år – siden 1985 – på ulike måter har vært involvert i, og har hatt anledning til å observere samarbeidet omkring bygdebokverket for Astafjord-regionen, dels som uformell samarbeidspartner med Tore Meyer, og dels som engasjert av Lavangen kommune for å skrive første del av den generelle historien for regionen (utgitt i 2 bind henholdsvis 2000 og 2003). I denne sammenheng har jeg deltatt i et stort antall møter og samrådinger, ikke bare med den Interkommunale bygdebok-nemnda (med representasjon fra Skånland, Ibestad og Gratangen) så lenge den fungerte, men også på en lang rekke forhandlingsmøter med ordførere, rådmenn og kultursjefer i alle impliserte kommuner (dvs. de tre nevnte pluss Lavangen og Salangen). Disse møtene har angått så vel planer om fortsatt og utvidet samarbeid, bl.a. i form av forhandlinger om ”intensjons-avtaler” om videreføring, spørsmålet om publisering av et bind gårds- og slektshistorie for den sørlige delen Rolla (fra gården Forså til Hamnvik), hvor fremstillingen foreligger ferdig utskrevet for en stor dels vedkommende, av forfatterne Tore Meyer og Oddbjørn Knutsen. Samt faktisk også – på et møte avholdt i fylkesbygget i Tromsø for et par år siden – spørsmålet om videreføring og tilrettelegging av det innsamlede materialet på bygdebok-kontoret, med videre service- og data-funksjoner enn det hittil har vært. (Jeg tar forbehold om at mine tidsangivelser i dette henvendelsen er nødt til å være noe omtrentlige; jeg skriver dette brevet fra Oslo, hvor jeg har midlertidig opphold i forskningssammenheng, og ikke har direkte tilgang til mitt eget arkiv, med alle de detaljerte innkallinger, dagsordener og møtereferater. Eventuelle spørsmål i så måte, vil kunne besvares når jeg er tilbake i Tromsø.)

1) *Materialets karakter og behovet for forsvarlig oppbevaring:*

Ut fra hva bygdeboknemnds-leder Harold Jenssen har referert, har undertegnede forstått at det foreligger både plass-problem ved Gratangen båtsamling og et behov for å kunne overta kontoret til andre formål, samt et økonomisk problem med hensyn til betaling av leie av kontoret, som tidligere skal ha vært foretatt av Gratangen kommune, på vegne av de tre opprinnelig samarbeidende kommunene, men som nå i noen kortere tid skal ha skjedd ved Salangen kommune.

Til tross for at disse problemene er alvorlige og presserende, så forekommer det meg ytterst underlig og paradoksalt at man synes å oppfatte materialsamlingene som et stort *problem*, og ikke forstår at man faktisk sitter inne med en *kolossal ressurs*, som forutsatt at den forblir samlet og blir ivaretatt på den rette måten har et stort utviklingspotensiale, både med henblikk på kulturelle og undervisningsrettede tiltak, men som også – med litt planlegging og tilrettelegging – vil kunne fungere med en viss inntjening til kommunene, som et ”dokumentasjons- og service-senter”, hvor folk også kunne tenkes å vill søke informasjon, mot en moderat godtgjørelse for tjenester. Det planlagte tiltaket med oppsplitting på 3 kommunene, synes også desto mer merkelig, all den stund man en tid syntes å være i ferd med

å skulle overføre samlingene til et mindre kontor i båtsamlingens bygg, som Tore Meyer skulle få disponere fortsatt.

Forholdet er det at materialet som oppbevares på bygdebok-kontoret ikke bare dreier seg om ”kopier” i enkel betydning, som enkelte som har befart kontoret nylig, synes å mene, og som det vil være mulig å få kopiert om igjen, eller kunne fordele på de impliserte kommuner etter klare retningslinjer. Dette synes igjen å bero på en misoppfatning om hvordan data-grunnlaget for et lokalhistorisk arbeid/bygdebok etableres. Det er ikke slik at materialet foreligger greit éntydig og fiks ferdig i arkivene og bare kan skrives av og publiseres i bygdebøkene; det er et møysommelig arbeid med kobling av ulike detalj-opplysninger fra vidt forskjellige kilder som skal til, ved siden av å kunne betrakte dem i sin tids-sammenheng. Det er nettopp *kombinasjonen* av utallige enkeltopplysninger som forefinnes i vidt forskjellige arkiver og hentet fra en lang rekke forskjellige kildetyper, som gir den spesielle innfallsporten til en regions/bygdelags historie som et lokalhistorisk verk er. For eksempelvis å ta de *familiene* og slekts-sammenhengene som presenteres i gårds- og slekts-bøker, slektsregistre osv. Det er ikke slik at disse komplette familie-sammenhengene foreligger samlet i kirkebøkene; de er rekonstruert omhyggelig av Tore Meyer ved nøyaktig sammenstilling av en lang rekke forskjellige opplysninger om barn som et par har fremstilt for dåp, ved ulike tidspunkt, og som derfor er ført inn i kirkebøkene på høyst ulike steder, og ulike måter, og under forskjellige vilkår for navngivning og identifisering. På tilsvarende vis med eiendoms-rettslig materiale fra pantebøker og såkalte åsteds-registre. Slike kilder dekker avståelser, utskilling, skyldsetting og pantsetting av eiendom. Men de er også ført over tid, og med opplysninger om samme eiendom eller ulike utskilte parter av samme eiendom, innført på høyst ulike tidspunkt. Det er således bygdebokforfatterens sammenstilling av utallige enkeltopplysninger, som gjør at han kan fremstille utviklingen av nye bruk og bosetningsenheter på en gård over tid – og med de tilhørende ektepar/parforhold, så oversiktlig som han gjør i gårdshistoriene. Materialet er innhentet planmessig gjennom en lang rekke år, særskilt med det formål å belyse sentrale sider ved utviklingen i området som dekkes av de aktuelle kommunene, når det gjelder folketalls-utvikling – økonomisk utvikling og skiftende vektlegging av ulike næringsgreiner, eiendomsrettslige forhold med skyldsettinger, utskillinger, utskiftninger og grenseoppganger – rettslig utvikling og lokal jurisdiksjon.

Det må understrekes at det er den konkrete sammenstillingen av innhentet materiale som vedkommer én samlet region og selv sammenkoplingen, og ”link’ingen” av ulike typer opplysninger opp mot hverandre, som gir materialet dets unike karakter – på forskjellige nivåer: Fra rett og slett kopisamlinger av aktuelle kildeserier fra Stats- og Riksarkivet (kirkebøker, panteregistre, fogderegnskaper), via sammenstillinger på kartotek-kort og andre papir-medier, til data-filene med sammenkoblede opplysninger om familie- og bosetningsenheter – rett og slett all den *foreløpige bearbeidingen* som Meyer har stått for sammen med sine assistenter, med henblikk på å skrive gårdshistorien.

Etter undertegnede skjønn vil det ta flere tiår å gjenetablere et tilsvarende sett av kopier og tilsvarende avskrifter av relevant kildemateriale med henblikk på denne avgrensede – og i historisk sammenheng meget sentrale – regionen i Sør-Troms. Bare det faktum at kopisett av sentrale typer kildemateriale for belysning av det lokale ervervsliv og personalhistorie er innhentet og befinner seg samlet på ett sted, er en verdi i seg selv. Det kan her innskytes at flere forskere med tilknytning til Troms eller Univ. i Tromsø faktisk har deponert kopisett av tilsvarende typer arkivmateriale ved Statsarkivet i Tromsø de seinere år – materiale som har vært innhentet og registrert gjennom en rekke forskjellige (og delvis avsluttede) forskningsprosjekter siden 1950- og 1960-tallet (for eksempel et stort arkiv avskrifter og

kopier etter Alf Kiil, og tilsvarende materiale innhentet gjennom det såkalte "Helgøy-prosjektet", ved bl.a. Håvard Dahl Bratrein.) Ledelsen ved Statsarkivet er meget begeistret over denne deponeringen av materiale, siden det gir en lettere og enkelte innfallssport til sentrale kilde sett til deler av landsdelens historie – fra Øst-Finnmark til Nordre Nordland. Det er f.eks. en stor fordel å kunne oppbevare samlet et komplett sett leidangs- eller landskattelister for et enkelt avgrenset regionalt område, slik at det kan stå til disposisjon for forskere og andre som er interessert i det, selv om originalene selvsagt finnes ved Riksarkivet i Oslo, og tilsvarende sett kopier kan gjenskaffes gjennom (flere måneders) arkivbesøk og opphold i Oslo. I tilfellet med materialet som foreligger på bygdebokkontoret vil det selvfølgelig også la seg gjøre å erstatte det igjen, dersom det skulle gå tapt; - det vil bare ta en 10 – 15 års tid med konsentrert innsats, bl.a. med lange Oslo-opphold og dermed forbundne innkvarteringsutgifter i samband med besøk ved Riksarkivet.

Det etter min mening mest paradoksale ved situasjonen er likevel at de som fremmer tanken om en oppsplitting av materialet mellom 3 av kommunene, ikke synes å være klar over hvordan denne ressursen med enkle midler og tiltak kunne settes i stand til å tjene og fungere som en sentral ressurs på det kulturelle, dokumentasjonsmessige og undervisningsmessige plan for befolkningen i alle 5 kommuner som tidligere var omfattet av det gamle Astafjord prestegjeld og tinglag (rettskrets). Tore Meyer og ressursene på bygdebokkontoret har i mange år fungert – og fungerer fortsatt – som en "databank" for henvendelser av en rekke forskjellige slag:

- 1) Fra f.eks. folk som ønsker å bytte navn, og sjekke tidligere navneforekomster i slekten,
- 2) folk som rett og slett ønsker slektshistoriske opplysninger, eller
- 3) Folk som ønsker informasjon om eiendomsmessige og rettslige forhold knyttet til gårder og bosetningsenheter (skyldsettinger, utskillingsforretninger og grenseopp ganger), slik at de i neste omgang kan ta kontakt med Stats- eller Riksarkivet for å få eventuelle rettkjente avskrifter til bruk i videre forvaltningsmessig eller rettslig sammenheng.
- 4) I tillegg kommer uttrykk for mer generelle utviklingstendenser som andre lokalhistorikere og generelle historikere er interessert i å få belyst, bl.a. ut fra interesse for sammenlikning med utviklingen i andre regioner.
- 5) Det er også velkjent hvordan Tore Meyer ved en rekke arrangementer (kulturkvelder, "markeder" har demonstrert materialets potensiale – vederlagsfritt – ved å gi folk innblikk i slekts-sammenhenger m.v.

I den senere tid er det innenfor det lokalhistoriske miljøet på nasjonal basis blitt fokusert på nye metoder for presentasjon og formidling av lokalhistorisk materiale. Ikke minst ved å ta i bruk data-teknologi og tilgang gjennom internett, har det vist seg mulig å utvikle nye formidlingskanaler. Det kan her henvises bl.a. til en artikkel i tidsskriftet "Heimen" nylig, av Gunnar Thorvaldsen, samt andre oppslag i det interne meldingsbladet for Landslaget for lokalhistorie. Materialet som er innsamlet, systematisert og bearbeidet av Tore Meyer gjennom flere tiår ligger godt til rette for på sikt å kunne danne kjernen i en slikt "dokumentasjons-senter for Sør-Troms-regionen, hvor folk kunne innhente ulike typer informasjon de måtte være interessert i, både ved personlig fremmøte, og ulike typer søk i materialet på et dertil egnet kontor – til dels ved søk i bearbeidede kilde sett som gjøres tilgjengelig på internett. Meyers innsats må her synes å ha vært meget fremtidsrettet. (Det må understrekes at det faktisk er ytterst få andre regioner i Norges land, som er dekket på tilsvarende måte, med et gjennomgripende og vel bearbeidet datasett, som kan nyttes til å kartlegge den økonomiske, befolkningsmessige og sosiale utviklingen.) Et slik

dokumentasjonssenter måtte kunne bli et ettertraktet service-tilbud både overfor regionens egen befolkning og andre interesserte, blant annet utflyttede og etterkommere etter utflyttende "astøinger". En kan også tenke seg at utskrifter eller av materialet kunne leveres for en moderat avgift/pris, slik at det også kunne gi noen mindre inntekter. Et annet sentralt – og trolig voksende - felt som vil kunne betjenes av et slikt kontor/dokumentasjonssenter, er skolen og ulike undervisningstiltak med utgangspunkt i lokalhistoriske og personalhistoriske spørsmål. Det kan her henvises til "Den kulturelle skolesekken", og stadig nye tiltak/forsøk med historisk innrettede prosjekter, seinest i Oslo med å få elevene til å skrive sine beste-, olde- eller tippoldeforeldres historie.

(Allerede på slutten av 1980- eller begynnelsen av 1990-tallet (som nevnt har jeg ikke hatt anledning til å sjekke med mitt eget arkiv) utarbeidet jeg et notat med liknende tanker om et utvikling av et regionalt dokumentasjonssenter, som ble oversendt daværende formann i bygdebok-nemnda. Men ingen var på det tidspunkt interessert i å følge opp saken videre.) Et slikt kontor måtte selvsagt være av en slik beskaffenhet at data'ene og materialet ble sikret forsvarlig, samtidig som det ble gitt arbeidsmuligheter for alle som ønsker å innhente informasjon der, både med henblikk på den lokale historien og som ledd i dokumentasjonen av personalhistorie. Det tør være kjent at det innenfor fylket faktisk allerede finnes noen slike virksomheter som har nedlagt et betydelig materiale med innsanning og tilrettelegging av lokalt relevante data med nett-tilgang, som f.eks. *Lenvik bygdemuseum* og enkelte lokalhistoriske prosjekter på innersida av Senja. Hvorfor ikke utvikle noe tilsvarende for Indre Sør-Troms- (Astafjord-) regionen, når man disponerer et så glimrende utgangspunkt?

En forutsetning er at man får forhandlet seg frem til at en slik ordning kan være akseptabel på de ulike rettighetshavere, siden situasjonen på dette feltet trolig er kompleks. Av plasshensyn kan jeg ikke gå i detalj her, men jeg vil signalisere at rettighets-situasjonen til materialet og samlingene etter min skjønn er sammensatt, og ikke slik at man uten videre kan slutte fra finansiering eller dokumentert betaling av husleie, til eksklusive rettigheter til det foreliggende materialet. For det første har selvsagt de opprinnelig samarbeidende kommunene klare rettigheter ut fra sin finansiering av innsamlings- og bearbeidingsmaterialet i en årrekke, men samtidig har Lavangen ervervet seg noen rettigheter til enkelte deler av materialet, ved å finansiere noen sekretær- og assistenthjelp til registrering av særskilte kildeserier. Og dessuten har trolig både Lavangen og Salangen kommuner også ervervet seg noen videre rettigheter, i samband med sin finansiering av den generelle historien. – Men ved siden av dette kommer jo også de klare rettigheter som enhver forfatter eller bidragsyter har, som tilføyer et materiale nye kvaliteter, ved å kombinere og sammenstille opplysninger som ikke har vært sammenkoblet, eller sett i sammenheng tidligere, eller ved å trekke slutninger fra det – i henhold til norsk lovgivning om *opphavsrettigheter*. Når en person på denne måten har tilføyet nye kvaliteter, eller skapt noe nytt med utgangspunkt i et materiale, har vedkommende også ervervet personlige rettigheter av opphavsmessig karakter til det. Dette gjelder i dette tilfellet i all overveiende grad Tore Meyer, men også Oddbjørn Knutsen må ansees for å ha rettigheter, og faktisk undertegnede også, ved at jeg har stilt til disposisjon korrekturleste data-registreringer av skattemateriale fra bestemte perioder, som har vært utarbeidet i samband med helt andre prosjekter. (Men i forhold til Tore Meyers innsats, er selvfølgelig mitt bidrag mikroskopisk.)

Dersom en presenterer et strukturert forslag til et dokumentasjons-senter som kan komme almenheten til gode, skulle jeg imidlertid tro det ville være en smal sak å bli enige på dette rettighetsmessige punktet. Omvendt må en imidlertid kunne påvente reaksjoner fra ulike rettighetshavere, dersom en griper til tiltak som ødelegge eller vanskeliggjøre utnyttningen av

et materiale som har vært innsamlet og bearbeidet med den samlede målsetting å komme det felles prosjektet til gode.

2) *Misoppfatningen om at materialet vil kunne deles/oppsplittes.*

Av det foregående skulle det være klart hvordan det er selve sammenstillingen og etableringen av den nye kunnskapen som fremkommer gjennom samlet innhenting og kombinasjon av grunnlags-materialet som gir materialets dets unike karakter og store potensiale. I tillegg skal det her påpekes enda en grunn til at eventuell oppsplitting ikke vil kunne la seg gjennomføre, nemlig det enkle forhold at svært mye av materialet dekker det tidsrom da territoriet til de nåværende kommunene Salangen, Lavangen, Gratangen, Ibestad og Grovfjord-delen av Skånland ble administrert som ett prestegjeld og én rettskrets (såkalt tinglag), dvs. fram til 1860-årene, da Salangen ble skilt ut som egen enhet. I tillegg til at det var en rik og intens utveksling av ressurser, varer og befolkning (gjennom flytting, giftermål og fødsler) mellom de ulike deler av det gamle prestegjeldet som i dag befinner seg innenfor ulike kommunegrenser, ble hele området også i stor grad *forvaltet som enhet* – både i verdslig og for eksempel rettslig henseende, og i kirkelig sammenheng. Det var således ikke noe problem, men tvert om naturlig for fogd, sorenskriver og prest å føre opplysninger om tildragelser i vidt forskjellige deler av prestegjeldet i samme protokoll eller dokument, om hverandre og rett etter hverandre.

En må uvilkarlig spørre seg om den eller de som reiser tanken om en oppsplitting har tenkt over hvordan dette eventuelt skulle skje, praktisk og fysisk: Hva med familier som flytter på seg i løpet av sin barneproduktive periode; - skal eventuelle notater om dem oppsplittes etter hjemsted da barna ble døpt, eller hvor barna flyttet ut hen? Hva med eventuelle kopier av de panteregistre som f.eks. finnes på kontoret, og hvor opplysninger om ulike gårds- og eiendoms-utskillinger er ført om hverandre? Skal disse klippes opp, linje for linje og side for side? Jeg tviler på at en har tenkt gjennom og overskuet slike konsekvenser.

3) *Organisering av bygdebok-arbeidet*

Det var nettopp erkjennelsen av at en delte denne felles fortiden innenfor Astafjord prestegjeld og tinglag – både reelt, økonomisk og befolkningsmessig, og også forvaltningsmessig sett – som i sin tid fikk tre av kommunene til å gå sammen i et samarbeid om bygdebok-arbeidet, innenfor rammene det såkalte ”Ibestad interkommunale bygdebok-prosjekt”, ledet av en felles nemnd av faglig interesserte og engasjerte representanter. Dette var etter min mening en god og fornuftig løsning, både kildemessig og arbeidsmessig betraktet. Fremfor å eventuelt skulle ansette hver sin forfatter til å gjennomgå de samme kildetyperne, men kun notere ned og dokumentere det som gjaldt den enkelte moderne kommune og hoppe over de mellomliggende opplysningene som gjaldt folk og bosetning i nabokommunene, valgte man å engasjere én forfatter, Tore Meyer som kunne dekke materialet mer samlet. En ulempe var det likevel lenge at Lavangen og Salangen kommuner stod utenfor arbeidet, men disse har som kjent ”kjøpt seg inn” i interesse-felleskapet gjennom å finansiere bindene med generell historie siden 1985, foreløpig bd. 1 (2000) og bd. 2 (2003) fram til ca. 1730 – og nå et tredje bind (perioden ca. 1730 til frem på 1800-tallet), som er under utarbeidelse.

Undertegnede har tidligere – seinest på tillyst møte i Hamnvik foran kommunevalget i 2007 – karakterisert det som meget uheldig at den faglig baserte fellesnemnda for det interkommunale samarbeidet opphørte å virke, og styringen av bygdebok-prosjektet ble overtatt direkte av ordførere og rådmenn, uten at de har noe faglig interessert, eller kompetent organ å forholde seg til, innhente faktisk informasjon om prosjektet og dets karakter eller søke råd hos. Jeg vil få gjenta dette nå, siden jeg tror at noen av de konsekvensene som de planlagte tiltakene vil kunne få, kunne ha vært imøtesett på et tidligere tidspunkt, dersom man hadde hatt en slik nemnd å rådføre seg med.

Ette min oppfatning påhviler det nå den eller dem som har besørget kontoret låst og låsen utskiftet et meget stort ansvar for samlingene og de ressursene som befinner seg på kontoret, deriblant data-maskinene (- som etter den informasjon jeg har fått, en innkjøpt av henholdsvis Salangen kommune og Tore Meyer privat), og for at de bevares intakt og under forsvarlige betingelser. Jeg tillater meg å gjøre oppmerksom på at lås- og nøkkelutskiftingen de facto har som konsekvens at det i første rekke er den som har stått for innsamlingen, dokumentasjonen og sammenkoplingen av data'ene og forsvarlig oppbevaring av materialet gjennom en årrekke, bygdebokforfatter Tore Meyer, som holdes utestengt. Siden det har samtidig har forekommet tilfeller av andre er blitt sluppet inn på kontoret for å gjennomføre "befaringer" og rapportere om hva som befinner seg der, er dette egnet til å sette Tore Meyer i ugunstig lys. Ut fra et arkivmessig og musealt perspektiv er dette også et stort ansvar som påhviler Gratangen båtsamling som museum, med ansvar for å ta vare på og legge forholdene best mulig til rette for kulturhistorisk materiale i vid forstand, og dermed også et ansvar på ledelsen av den kombinerte båtsamlingen og fartøyvernsetret. Ved utestengningen av Tore Meyer fra data-maskinene og tilsynet med dem, pådrar man seg også et ansvar for deler av gårds- og slektshistoriene for søndre del av Rolla (strekningen Forså – Hamnvik), som er delvis ferdig utskrevet fra både Tore Meyers og Oddbjørn Knutsens hånd, men foreløpig upublisert. Oddbjørn Knutsen har bl.a. brukt lagring på Meyers datamaskin som en sikkerhetskopi for sine deler av fremstillingen, men har selvfølgelig opphavsrettslige rettigheter til filene.

4) Problemer for det pågående arbeid med bind 3. av den generelle historien for Astafjordregionen; tidsrommet ca. 1730 – ca. 1815:

Utover disse problemene med materialets skjebne på lengre sikt, må det fastslås at utestengningen av Tore Meyer fra de omfattende kildesamlinger og bearbeidinger av materialet han selv har stått for, samt utestengningen fra hans personlig finansierte datamaskin med hans egen epost-konto, for tiden skaper helt uholdbare forhold for arbeidet med bind 3. av felleshistorien.

Enkelte tror kanskje at bygdebok-arbeidet er innstilt, men dette er ikke tilfelle. Til tross for at det er stillstand i produksjonen av gård- og slektsbind, har Salangen kommune som kjent påtatt seg finansieringen og utgivelsen av det tredje bindet felleshistorie for Astafjordregionen. For dette formål har både Oddbjørn Knutsen, Andre Selnes og Tore Meyer vært engasjert i avgrensede tidsrom – de to første til kilde-innhenting fra aktuelle arkivserier, og den sistnevnte til bearbeidning av sentrale demografiske og økonomiske data til belysning av langtids utviklingstrender for prestegjeldet. For tiden arbeider undertegnede med sammenfatning og utskrivning av selve manus til boka.

I dette arbeidet er jeg helt avhengig av jevnlig kontakt og kommunikasjon med bygdebokforfatter Tore Meyer, grunnet den overveldende kunnskapen han sitter inne med, og det omfattende materialet han har vært igjennom, tilrettelagt, og bearbeidet. For fremdriften i bind 3 er det således helt ødeleggende at kommunikasjonen via elektronisk post brytes på denne måten. I denne omgang gjelder kontroll og sjekk av detalj-opplysninger; i neste omgang vil det være snakk om utveksling av manuskript-filer, for kommentering og oppretting.

I denne sammenheng kan det også være grunn til å reise spørsmål om hvorfor ikke Oddbjørn Knutsen eller undertegnede har vært forespurt, i samband med de tiltak man har gjennomført og ønsker å gjennomføre med bygdebok-kontoret.

5) Personalansvaret for Tore Meyer.

Tidligere var det så vidt jeg husker, Gratangen kommune som hadde det formelle arbeidsgiver-ansvaret for Tore Meyer, med bakgrunn i samarbeidet med de to andre kommunene. Selv om det nå er foreløpig stillstand i utgivelsen av gårds- og slekts-bindene, og Tore Meyer ikke er formelt tilsatt av noen disse kommunene, må det etter mitt skjønn kunne reises spørsmål ved måten han blir behandlet på, fra de ulike tidligere samarbeidspartnerne side. Reelt og moralsk sett må Meyer sies å ha nedlagt et grunnleggende arbeid med innsamling, bearbeiding og tilrettelegging av det lokalhistoriske materialet for regionen, som nå gjør det mulig å produsere historiske fremstillinger på faglig høyt nivå, av ulik type – så vel gårds- og slektshistorie, som generell historie. (Bare den grunnleggende innsatsen med avskrivningen av det lokale tingboksmaterialet har etter min mening skaffet til veie en så betydelig ressurs for den lokalhistoriske forskningen og for den rettshistoriske utvikling i landsdelen og landet generelt, at Meyer burde fortjene en eller annen utmerkelse, f.eks. en kulturell hederspris. Det kan innskytes at man ved Univ. i Oslo i flere år hadde i gang et særskilt finansiert prosjekt med flere deltakere for å skrive av tilsvarende tingboksmateriale fra en del østnorske fylker.) Selv om han for tiden ikke har noe konkret ansettelses-forhold til eller engasjement for noen av de involverte kommuner, er han jo fortsatt en sentral og helt nødvendig samarbeidspartner i det bygdebok-arbeidet som fortsatt utføres, for tiden av undertegnede på ulønnet basis, ved siden av mine forskningsoppgaver for øvrig. Det er vel også slik at Meyer som tilstundende pensjonist i en ikke altfor fjern fremtid, tross alt må kunne behandles ut fra visse minimumsvilkår, når man tar i betraktning den innsats for det felles bygdebokarbeidet han har nedlagt gjennom flere tiår, og de opphavsmessige rettigheter han utvilsomt har til materialet.

Situasjonen med utstengningen av Meyer fra kontoret er desto mer paradoksal i forhold til at de bindene med gårdshistorie som har vært utgitt av Meyer og Knutsen for Gratangen, har vært av helt usedvanlig kvalitet, og karakterisert i riksdekkende anmeldelser som nyskapende, samt at de to bindene som undertegnede har vært ansvarlig for, når det gjelder den generelle historie – og som altså ikke kunne ha vært skrevet uten den grunnleggende data-innsamlingen og -bearbeidingen til Tore Meyer – har oppnådd den usedvanlige skjebnen både å bli anmeldt i et fellesnordisk, engelsk-språklig tidsskrift (- hvilket er uhyre sjelden for lokalhistorisk litteratur -) og å bli omtalt på en spesiell, og i vitenskapelig sammenheng kvalifiserende måte i innstillingen fra et nordisk utvalg spesielt nedsatt for å vurdere den historiefaglige forskningen i Norge. Det bør også nevnes at Meyers ekspertise og kompetanse på feltet med utvikling av lokalhistorisk arbeid faktisk er så høyt verdsatt – bl.a. av Norsk lokalhistorisk

institutt – at han rådspørres og trekkes inn ved planlegging og tilrettelegging av nye bygdebok-prosjekter, fra Alta i nord til det gamle Aker utenfor Oslo i sør.

5) Konklusjon:

Det er min mening at kommunene i Sør-Troms-regionen i fellesskap – både de opprinnelige samarbeidende tre (Ibestad, Gratangen og Skånland), men også Lavangen og Salangen som har bidratt til fellesthistorien i seinere år, på sikt bør søke å samarbeide om å utvikle samlingene og ressursene der til et felles dokumentasjons-senter som kan ivareta hele den indre Sør-troms-regionen. Tilretteleggingen og etableringen av et slikt regionalt forankret dokumentasjonssenter ville virkelig kunne være en ”fjær i hatten” for kommunene, både med henblikk på kulturpolitikk og service og være et eksempel til etterfølgelse som andre kunne lære av. (Noen tanker i denne retning var faktisk fremme på den siste samrådingen med ordførere og rådmenn som jeg refererte til, ovenfor, men virker nå fullstendig glemt eller satt til side.) Dersom en legger forholdene til rette for at befolkningen i alle fem kommuner kan nyte godt av det – i tillegg til eventuelle utflyttede og andre historisk interesserte – burde ikke de moderate kostnadene ved å drive et slikt kontor/senter representere noen uoverkommelig utgift, når en deler kostnadene på fem. I tillegg måtte en f.eks. kunne tenke seg å et enkelt gebyr/vederlag for enkelte tjenester, slik at en fikk en viss dekning av påløpende utgifter til materiell og utstyr. – Dersom kommunene er i tvil om hvordan de skal forholde seg til materialet, og ønsker faglige råd fra en uavhengig instans, bør de ta kontakt med Statsarkivet i Tromsø, som er den rette faglige instans til å bistå kommuner i spørsmål vedrørende arkivmateriale, samlinger som er blitt til i kommunal regi.

I motsatt fall, dersom kommunene imidlertid ikke klarer å bli enige om noe slikt samarbeid, er den eneste holdbare konklusjonen som kan trekkes, at *materialet bør deponeres midlertidig ved Statsarkivet i Tromsø*, i likhet med tilsvarende materiale fra en rekke andre instanser og enkeltforskere (jfr. beskrivelsen overfor). Da vil det iallfall kunne bli holdt intakt, i samsvar med opphavsmannens rettigheter, og slik at alle som er interessert i å nyttiggjøre seg det, og søke informasjon i det, kan ha samlet tilgang til det der. Avstanden med å reise til Tromsø for å kunne nyte godt av de tjenestene og den informasjonen man kunne ha fått ved et regionalt kontor, er tross alt mindre enn å måtte reise til Oslo, med større reisekostnader og utlegg til innkvartering.

Oslo, 15. desember 2008

Lars Ivar Hansen